

Skovdyrkeren

Nr. 42
Oktober 2016

Natura 2000

Bæverne kommer

Økologiske juletræer

Natura 2000 i skoven

Godt 10 % af det danske skovareal er udpeget som Natura 2000-områder – og dermed pålagt en forøget naturbeskyttelse. Som skovejer er det i første omgang væsentligt at vide, om skoven er omfattet af Natura 2000. Og hvis skoven ligger i et Natura 2000-område, er det vigtigt at være bekendt med pligten til at anmelde en række driftstiltag.

En del af vore bøgeskove er underlagt Natura 2000-beskyttelse: Bøg på mulid, bøg på kalk, bøg på mor, bøg på mor med kristtorn (som her). Foto: Per Hilbert

Af skovrider Torsten Hansen, De Danske Skovdyrkerforeninger

Hvad er Natura 2000?

Natura 2000 er et EU-netværk af beskyttede naturområder. Områderne er udpeget på basis af EU-direktiver for at bevare og beskytte en række naturtyper, dyre- og plantearter, der er sjældne, truede eller karakteristiske i Europa.

Der er udpeget godt 250 danske Natura 2000-områder, som dækker knapt 1/10 af det danske landareal – samt en betydelig del af havarealet. De udpegede skovområder udgør 13 % af det samlede danske skovareal.

Hvilke arter og naturtyper er beskyttede?

En række skovnaturtyper samt en række dyre- og plantearter med tilknytning til skov søges beskyttet i de skovbevoksede dele af Natura 2000-områderne.

Natura 2000-planerne er en samlet plan for, hvordan der sikres en forbedring af de vigtigste naturområder. Der er udarbejdet naturplaner for alle Natura 2000-områder, og hver plan er en kagebog for, hvordan man her skal beskytte og forbedre naturværdierne.

Natura 2000-skovhandleplanerne fastlægger rammerne for naturbeskyttelsen af skovene i Natura 2000-områderne. Målet er at beskytte de særligt udpegede arter og naturtyper, der findes i skovene.

Med skovhandleplanerne skal 10 forskellige skovnaturtyper beskyttes. Der drejer sig blandt andet om en række bøge- og egeskove samt et par "våde" skovtyper (de beskyttede skovnaturtyper ses i boksen herunder).

□ Beskyttede naturtyper i skov

Skovklit

Bøgeskove Bøg på mor – Bøg på mor med kristtorn – Bøg på muld – Bøg på kalk

Egeskove Egeblandskov – Vinteregeskov – Stillegekrat

Vådområder Skovbevokset tørvemose – Elle- og Askeskov

I nogle områder vil der også være behov for en særlig indsats for en række dyre- og plantearter (en liste over beskyttede arter med særlig relation til skov kan ligeledes ses i boksen herunder).

□ Ofte beskyttede arter i skov

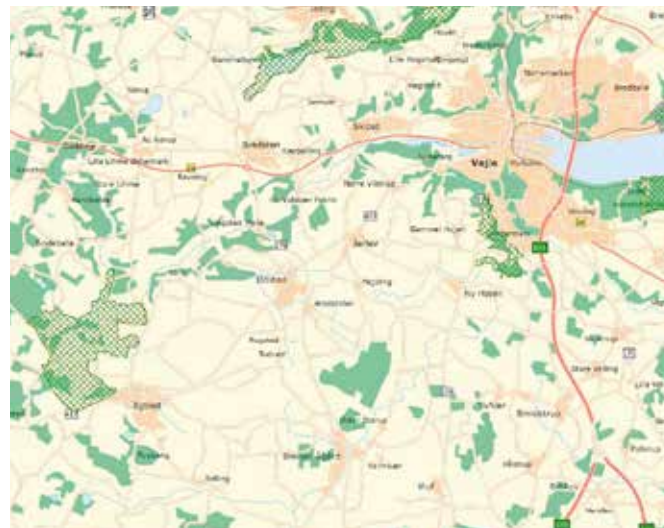
Pattedyr Damflagermus – Odder

Fugle Sort stork – Hvepsevåge – Rødglenke – Havørn – Kongeørn – Fiskeørn – Vandrefalk – Trane – Perleugle – Natravn – Isfugl – Sortspætte – Hedelærke – Lille fluesnapper – Rødrygget tornskade – Storhornugle

Padder Stor vandsalamander

Hvirvelløse dyr Eremit (en bille) – Stellas moskorpion – Skæv vindelsnegl – Kildevældsvindelssnegl – Sumpvindelsnegl

Planter Fruesko – Grøn Buxbaumia (en mos)

Hvorvidt en bestemt skov er omfattet af Natura 2000-beskyttelsen, kan for eksempel ses på Danmarks Miljøportal (www.arealinfor.dk). Natura 2000-områder er ovenfor angivet med en krydsskravering.

De beskyttede naturtyper er udpegede og udgør i de private skove i alt cirka 10.000 hektar. Udpegningen kan som regel findes på styrelsen for Vand- og Naturforvaltnings hjemmeside. Udbredelsen af de beskyttede dyre- og plantearter er kun udpeget i et yderst begrænset omfang.

Hvad indebærer anmeldepligten?

Den enkelte private skovejer har ikke pligt til af egen drift at følge Natura-planerne. Men myndighederne skal sikre, at planerne følges i de private skove.

Som privatskovejer i et Natura 2000-område har man derfor en pligt til at informere myndighederne, såfremt man påtænker at iværksætte visse aktiviteter i skoven. Myndigheden skal nu inden for 4 uger meddele, såfremt den påtænkte aktivitet forventes at stride mod Natura 2000-beskyttelsen – ellers kan man blot gå i gang.

For fredskovpligtige arealer skal følgende aktiviteter anmeldes til styrelsen for Vand- og Naturforvaltning:

- Renafdrift af løvskov
- Plantning i løvskov
- Fremme af nåletræer i løvskov

- Nyetablering af intensiv pyntegrøntproduktion, juletræer med videre som forudsætter brug af hjælpestoffer (gødning og pesticider)
- Opførelse af anlæg, der er nødvendige for erhvervet, for eksempel driftsbygninger (herunder boliger, skovveje, liggepladser med videre)
- Ændringer i afvandingsforholdene.

For ikke-fredskove gælder en nogenlunde tilsvarende liste for de skovbevoksede arealer, men her skal anmeldelsen foretages til kommunen. Anmeldelse er lovpligtig, og udeladelse kan straffes med bøde – også selv om den planlagte aktivitet ikke strider mod Natura 2000-beskyttelsen.

Hvad omfatter beskyttelsen?

Såfremt den ansøgte aktivitet skønnes at stride mod Natura 2000-planen for det pågældende område, skal myndigheden sikre, at driften er i overensstemmelse med den ønskede beskyttelse. Det kan ske enten ved at ejeren indgår en frivillig aftale eller ved et decideret pålæg.

Såfremt ejeren vælger at indgå en aftale med myndigheden om driften i området, kan denne suppleres med tilskud til en række tiltag. Tilskud udbetales typisk over en årrække – i op til 20 år.

Såfremt lodsejeren fravælger en egentlig aftale om driften, kan myndigheden pålægge en bestemt drift i området, der flugter med Natura 2000-planen og -handle-

planen. Et pålæg skal følges op med en erstatning, som skal kompensere skovejeren økonomiske tab ved rådighedsindskrænkningen.

Tilskudsordningen er administrativt set tung – især hvis der er tale om relativt få og små arealer. I tilskudsordningen er forpligtelsen for nogle tiltag indskrænket til en årrække.

Erstatning som følge af et pålæg vil indebære, at kompensationen udbetales på én gang og ofte med mere lempelig beskatning end ved tilskud. Erstatningsudmåling kan dog være en langvarig proces. Ved pålæg er rådighedsindskrænkningen varig.

Hvor kan du få mere information og rådgivning?

Du kan finde mere information om Natura 2000 på en række hjemmesider (for eksempel hos styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, Dansk Skovforening og Skovdyrkerne).

Du kan få rådgivning om Natura 2000 hos Skovdyrkerne. Desuden yder Dansk Skovforening i princippet gratis rådgivning om Natura 2000 til alle ejere af fredskovspligtige arealer beliggende i de udpegede områder.

Nyd din skov – og dyrk den med Skovdyrkerne

SKOVDYRKERNE

Følg os på www.facebook.com/Skovdyrkerne

Skovdyrkerne 41 – 2015 5

Natura 2000 – set fra en skovfogeds perspektiv

Skovdyrkeren har været på besøg hos en af de skovfogeder, der er velsignet med rigtig meget Natura 2000-skov, for at høre om hvordan det fungerer i praksis. Vi besøgte skovfoged Jesper Nørgaard, der blandt andet har ansvar for de fleste skove ned til Vejle Fjord. Den korte konklusion er, at den ordning, som vi til en start fik at vide, ikke ville betyde noget for driften, har udviklet sig til en meget besværlig sag i det daglige – både for skov-ejerne og for skovfogederne.

Nede i Bruxelles (eller er det Strasbourg?) sidder en stor gruppe embedsmænd – optaget af arbejdet med at beskytte/sikre/forbedre Europas natur. De stoler nemlig

ikke på, at EU's enkeltlande og lokale Naturstyrelser selv formår at tage vare på naturen i de enkelte lande. EU har derfor indført et re-

gelværk, der gælder hele Unionen, og det skal følges op med løbende indberetninger fra de enkelte lande og med kontrol ovenfra.

Oprindelsen kom i 1992 med et direktiv, som havde til hensigt at "fremme beskyttelsen af de mest truede naturtyper, svampe-, plante- og dyrearter i Europa", i daglig tale kaldet "habitatdirektivet". Det suppleres af Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979. De to direktiver pålagde de nationale regeringer at udpege områder, der

Selvsåning af blandet løv og nål, især pil og thuja. Må man fremme thujaen?

Sitkakultur efter gammel ædelgran. På den flade, stive jord havde eg været et rigtig godt træartsvalg, men det er fravalgt, fordi plantning af en løvtræart vil låse træartsvalget for evigt.

Nåletræet gror rigtig godt i området, men det er løv

indeholder "truede" eller "sårbare" arter og deres levesteder. Til direktivet findes et bilag, som nævner 230 dyrearter, 483 plantearter og 198 biotoper, der skal beskyttes. Ansvaret for at sikre disse såkaldte Natura 2000-områder – og sørge for at driften her drager omsorg for bilagets truede arter og biotoper – lagde man ud til nationale myndigheder.

I Danmark tog vi i ret lang tid afslappet på sagen. Udpegningen af områderne var først færdig i 2004, og høringerne vedrørende udpegningen gik først i gang i 2010. Konsekvenserne af udpegningerne var heller ikke noget, der bekymrede. Den daværende skovrider i området ved Vejle fjord fik således at vide af Naturstyrelsens lokale chef, at det ikke var noget, der ville få indflydelse på skovdriften i de udpegede skove. Samme budskab kom fra selveste miljøminister Svend Auken i en avis-kronik. Det skulle vise sig at være noget af en underdrivelse.

Betydningen i dag

Skovfoged Jesper Nørgaard er involveret i driften af cirka 2.500 hektar skov i Vejle-området. Heraf er nu godt 1.000 hektar udpeget som Natura 2000-områder. Det har vist sig at være noget, der har fået meget stor betydning for ejerne og for Jesper Nørgaards hverdag. Han ser det således:

– Voldsomt forøget planlægningsindsats er nødvendig

Som nævnt i Torsten Hansens artikel skal en række påtænkte tiltag indberettes og godkendes, inden arbejdet kan igangsættes. Hvis der er tale om simple og let gennemskuelige ting, kan der forventes et svar inden en måned. Men hvis det synes mere kompliceret og Naturstyrelsen skal ud og besigtige arealerne, kan et svar tage op til et halvt år. Det kræver derfor en voldsom god planlægning, hvis alle indgreb i skovene skal planlægges mere end et halvt år i forvejen. Jesper Nørgaard beskriver det som et bureaukratisk helvede.

– Improvisation umulig

Når så skovningsaktiviteten går i gang, og naboen henvender sig for at spørge, om man ikke kan skove hos ham også, så er sagen ofte, at hans skov også er udpeget som Natura 2000-skov, hvilket betyder, at der ikke kan arbejdes hos ham, inden han også har været gennem samme ansøgningsprocedure.

træet, som skal fremmes.

Til venstre i billedet hovedsagelig bøg, til højre en ædelgran/rødgran blanding. Under normale forhold havde man ladet de to bevoksninger gå sammen i én blandingsbevoksning med måske 60 % bøg og 40 % nål. På grund af Natura 2000-reglerne afdrives nåltræet til højre og erstattes af en ny ren nåltræsbevoksning.

Frustreret skovfoged. Har passet disse skove i 25 år, men pludselig får man en lovgivning og tilhørende detailregulering ind ovenfra, som mange steder går på tværs af god skovdrift.

– Det er dyrt for ejeren og besværligt for skovfogeden

Det tager tid at lave en ansøgning. Man skal udfylde et anmeldeskema og et fællesskema, samt udarbejde flere kortbilag, og de planlagte aktiviteter skal naturligvis beskrives omhyggeligt. Den medgåede tid skal jo betales – og der er kun skovejeren til at betale. Og hvad, hvis der gives et afslag? Så er det ikke nemt for Jesper Nørgaard at komme med sin regning. Skovejeren vil under ingen omstændigheder blive kompenseret for denne udgift.

– Offentligheden involveres i driften

I en konkret sag, hvor ejeren har fået at vide, at man ønsker at foretage en nærmere vurdering (og 4-ugers fristen for svar derfor suspenderes), sender styrelsen afgørelsen i kopi til Dansk Botanisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Dansk Ornitologisk Forening og den lokale kommune. Der er således lige pludselig mange involverede i skovdriften. Det er det samme som at bede om problemer.

– Det er uklart, hvad man må

Blandt de ting, der kræver anmeldelse, er for eksempel `fremme af nåleskov`. Hvad betyder det? Hvis man har en selvfor yngelse med en række arter af løv og nål, og man ønsker at hugge for nogle lovende grandiser, douglaser eller ædelgraner, er det så `fremme af nåleskov`, som skal anmeldes?

Hvis man ønsker at oprense en grøft, som har ligget uden vedligeholdelse i mange år, til den oprindelige bundkote, er det så en `ændring i afvandingsforholdene`, som kræver anmeldelse og godkendelse? Et faktum er jo, at

Blanding af selvsået bøg og ædelgran. I hvilket omfang må man mon hugge for ædelgranen?

Her en af de beskyttede skovtyper: Bøg med kristtorn. Man overvejer foryngelse, men kristtornen må kristtornen monstro ryddes?

en oprensning vil forbedre afvandingen – det er netop meningen. Tør skovfogeden sætte gang i en sådan oprensning uden at spørge om lov?

– Giver inoptimalt træartsvalg

På et areal efter renafdrift af nåletræ ville det måske være biologisk optimalt at plante eg. Men ejeren vælger at plante sitka, for hvis han planter eg, er hans og hans efterkommeres handlefrihed på arealet mistet for evigt.

Reglerne skyldes grundlæggende, at ligesom Unionen ikke har tillid til de enkelte lande, så har de enkelte landes Naturstyrelser ingen tillid til ejerne og deres konsulenter. Selv om det er ejerne, der ved deres drift har frembragt den natur, der ønskes beskyttet. Beskyttet mod ejeren selv. Og Jesper Nørgaard bemærker syrligt: "Der er kontinuitet i vores pasning, men der er ingen kontinuitet hverken i regelværket eller i det personale, der håndterer det".

Tilskud i stedet for erstatning

Det er klart, at samfundet kan have sine ønsker til, hvad der foregår i de private skove. Men det er vel også klart, at hvis staten vil begrænse ejernes handlefrihed ud over

den gældende skovlov, så kan det kun ske mod erstatning. Og da Natura 2000-områderne netop er udpegede på grund af de konkrete naturværdier de pågældende steder, så kan man ikke kalde det generelle begrænsninger (der jo er erstatningsfri).

Men staten har prøvet at krybe udenom ved i stedet for en erstatning at tilbyde tilskud i en periode. Det er formodentlig fordi tilskud er medfinansieret af EU, hvad erstatninger ikke er. Men logikken er ikke god. At tilbyde tilskud til at lave noget, som man egentlig ikke selv ville have lavet, eller til ikke at lave noget, som man gerne ville have lavet, lyder ikke rigtigt. Og når tilskudsperioden løber ud, hvad så? Det er der ingen, der ved.

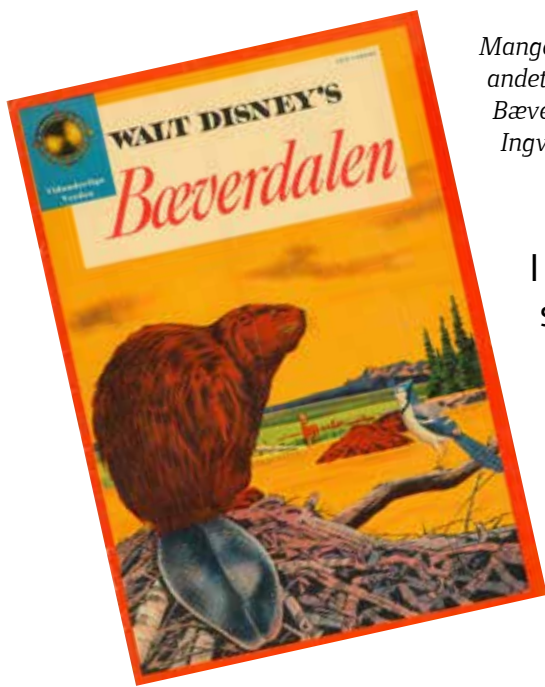
Som nævnt i Torsten Hansens artikel kan berørte ejere vælge mellem et tilskud og en erstatning. Alle vil blive tilbudt at indgå en aftale med styrelsen – og få et tilskud. Hvis man ikke finder det tilfredsstillende, kan man vente på, at man får et direkte pålæg – og en erstatning. Den enkelte ejer må afgøre med sig selv, hvilken vej han vil vælge.

(phi@skovdyrkerne.dk)

ormen forhindrer/besværliggør selvforryngelsen.

Ifølge Natura 2000-planen er dette areal sat til 'bøg på muld'. Men der er mest (selvsået) ædelgran. Hvis den fjernes, får man en elendig bøg. Hvad gør man?

Mange mennesker har en stor fascination af bæveren, og denne fascination kan man blandt andet se afspejlet i, at Walt Disney i 1956 i serien "Vidunderlige Verden" udgav særhæftet Bæverdalen. Her er bæverens liv beskrevet i ord og tegninger – alt redigeret af dr. phil. Ingvald Lieberkind, kendt af mange ældre TV-kikkere. Copyright Walt Disney

I oktober 1999 blev der udsat 18 bævere i Klosterheden Statskovdistrikt i Vestjylland. Der er senere også udsat bævere i Gribskov-området på Sjælland. Udsætningerne er lykkedes over al forventning, og bæverne er nu langsomt på vej til at brede sig til de fleste vandløb i landet. Men flere skovejere og landmænd langs vandløbene er bekymrede – nogle har endog taget fat i deres sagfører. For hvem betaler, når selv store træer fældes af de nye indvandrere, og når dræn stoppes og marker oversvømmes?

Om føje tid er der bævere i ethvert vandløb i Danmark

Der har levet bævere i Danmark i årtusinder. Landet var tidligere betydeligt vådere end nu, og bæveren stortrivedes. Men for omkring 1000 år siden forsvandt den fra vores fauna, udryddet af mennesker. Efterstræbt på grund af sin tykke og stærke pels og sit kød, der stod på menuen hos vore forfædre.

Samme udvikling har man haft i stort set alle andre europæiske lande. Man mener, at der for 100 år siden kun var omkring 700 dyr tilbage i isolerede bestande i Tyskland, Frankrig, Norge, Rusland, Ukraine og Hviderusland.

I begyndelsen af 1900-tallet rejste der sig en stemning for at få bæverne tilbage. Ved hjælp af en kombination af jagtforbud, oprettelse af reservater og udsætninger i hele Europa er indsatsen lykkedes så godt, at der i dag skønnes at være 350.000 bævere i Europa inklusiv Rusland. I stort set alle lande er der udsat bævere med Danmark som et af de sidste.

Blandt de mange internationale konventioner, Danmark har skrevet under på, er også Berner-konventionen fra 1986. Den kræver, at alle landene støtter muligheden for re-introduktion af naturligt hjemmehørende arter. Under henvisning til denne konvention besluttede Miljøministeriet, at Danmark skulle med i de internationale initiativer, og i 1998 fik man udarbejdet en forvaltningsplan, som tog stilling til konsekvenserne ved og mulighederne for en eventuel udsættelse i Danmark.

Hvorfor udsætning?

Ud over den internationale forpligtelse er begrundelsen for udsætningen i Klosterheden og senere i Gribskov-området, at bæveren menes at forbedre biodiversiteten, hvor den lever. Det skal forstås sådan, at den ændrer vegetationstypen mod en mere rig vegetation med græsser og urter på grund af et mere lysåbent miljø (bæverne har nemlig fældet træerne). Desuden menes de nyskabte

søer bag bævernes dæmninger at være gode for insektlivet. Bæveren skaber altså mere dødt ved og mere vand – to faktorer, som man vurderer vil øge biodiversiteten.

Andre vil sige, at udsætningen er et udslag af den stadig mere udtalte opfattelse af naturen som en legeplads. En del af manges drøm om at gøre det åbne land til noget, som man opfatter som "vild natur" – som en kontrast til ens eget liv i byerne. Sammen med denne drøm følger en nedprioritering af landdistrikternes produktionsmæssige rolle. Som for eksempel når bævernes hævning af vandstanden giver en forsumpning af de vandløbsnære omgivelser. Det er samme drøm, som ligger bag ønsket om mere "urørt" skov.

Men hvad er bæveren for en fyr?

Bæveren er egentlig fantastisk. Som en landbruger nær Klosterheden, der i det daglige er ganske irriteret over de skader bæverne giver på hendes ejendom, måtte indrømme overfor *Skovdyrkeren*: "Egentlig kan man ikke andet end at blive imponeret over dette dyr, dets kunnen og dets ihærdighed".

Den europæiske bæver tilhører gnaverfamilien, vejer som voksen 18-22 kilo, er omkring en meter lang (med hale) og bliver normalt i naturen 7-8 år gammel. Den lever hele livet i det samme parforhold – i et territorium på cirka 1,5 kilometer vandløb eller omkring 10 hektar mose.

Den kan kendes på sin sorte næse og de små knurhår til forskel fra bæverrotten, der har hvidlig næse og lange knurhår. Og så naturligvis på den karakteristiske flade hale, som den anvender som svømmeredskab, som ror, som støttepunkt, som siddepude, som fedtreserve, og som advarsel (højt klask i vandet). Den får 1-5 unger hvert år, og ungerne bliver i familien i 2 år. For det meste er der således 6-8 bævere i en familie. Ungerne fødes i maj, og sidste års unger er med til at passe de nye.

Bæveren er vegetar – det er blandt andet derfor, at dens kød kan spises. Om sommeren består føden af friske grønne planter, mens den om vinteren overvejende lever af bark og kviste, fortrinsvis af pil, asp og birk, som den selv har fældet. De 4 fortænder vokser med 4 cm om året gennem hele livet. Det er ikke let at komme til at se den, da den er udpræget nataktiv.

Familien bor i en hule, som den selv bygger på kanten af et vandløb eller en sø. Der kan være tale om en jordhule eller en hule bygget alene af kviste. Selv om den ikke har mange naturlige fjender – egentlig kun mennesket og ulven – så er det vigtigt for den, at hulens indgang befinder sig under vandet. Det kræver en vandstand på omkring 80 centimeter. Hvis vandstanden ikke er høj nok, bygger den en af sine berømte dæmninger for at stemme vandet op. Disse dæmninger bygges af grene og kviste, fortrinsvis fra træer, den har fældet til formålet. En sådan dæmning vedligeholdes hver eneste nat. Hvis

Bæveren er et fascinerende dyr – men ikke alle skovejere og landmænd er gode venner med gnaveren. Foto: Per Hallum

nogen skulle driste sig til at fjerne en dæmning, fordi den måske ødelægger dræning og afvanding på de tilstødende arealer, så kan bæveren hurtigt konstruere en ny.

Udviklingen i Danmark

Det hele begyndte, da der under overværelse af miljøministeren i 1999 blev udsat 18 bævere i Flynder Å-systemet i Klosterheden Statskov i Nordvestjylland. Bæverne var indfanget ved vandløb i Nordtyskland. Spændt var man: Ville de overleve? Ville de trives og formere sig?

Her 15 år efter kan man kun kalde udsætningen en succes. Året efter var de 18 blevet til 24. Og siden er antallet steget hvert år, så biologerne nu mener, at der er mellem 200-300 individer i det jyske område. Og da optællingsmetoden er relativ lemfældig, kan antallet godt være højere. (NB: Der er også sat bævere ud i området ved Arresø i Nordsjælland i 2009 og 2010, men i denne artikel beskrives kun den jyske bestand).

Ganske hurtigt har de spredt sig fra det oprindelige udsætningsområde ved Klosterheden. Først gennem Storå-systemet, som løber gennem Holstebro. Senere til Venø Bugt, Halkær Å og Nibe Bredning. Videre til Sønder sø ved Viborg, Hjarbæk Fjord og Skals Å. Og sydpå til Skjern Å-systemet ved Sdr. Felding, til Hastrup Sø ved Nr. Snede, til Varde Å-systemet, Holme Å og Ho Bugt. Allersenest er der meldinger om, at de har krydset Limfjorden og nu også bor og bygger i Thy.

Når en sådan ekspansion er sket over en så kort årrække, kan man slå to ting fast: At de naturlige forhold her i landet er ideelle for bævere. Og at bæverne i de kommende år vil brede sig yderligere til stort set ethvert egnet vandløb i kongeriget.

Påvirkning af biodiversiteten

På minussiden i forhold til biodiversiteten tæller, at bæverens dæmninger kan vanskeliggøre de forskellige laksefisks opgang i vandløbene og forringe gydemulighederne, fordi gruspartier i vandløbene kan slamme til. Den magtfulde organisation Danmarks Sportsfiskerforbund rejste på et tidspunkt en sag, men de har trukket deres modstand tilbage. Odderen ser ikke ud til at blive påvirket. Det samme gælder ål og lampret.

Birk fældet langs et tilløb til Flynder Å. Enten til fouragering eller til anvendelse ved et dæmningsbyggeri.

Skovrider Thomas Borup Svendsen på en af bævernes dæmninger i Klosterheden, hvor bæverne har skabt en sø i en af skovens lavninger.

Men ellers er der stort set tale om positive virkninger: Flagermus, diverse vandfugle, insekter og padder får det alle bedre. Meget skyldes, at bæverens påvirkninger skaber en øget dynamik og variation af vådområder og vandløbsnære skovområder.

Skader og stridigheder

På Naturstyrelsens arealer mener man ikke, at bæverens tilstedeværelse har mærkbare økonomiske konsekvenser (bortset fra, at de på et tidspunkt gnavede strømkablet til skovridergården over). Erfaringen viser, at 95 % af gnav og fældninger er registreret mindre end 5 meter fra vandkanten. I enkelte tilfælde er konstateret fældninger 25 meter fra vandkanten. Den har overvejende påvirket områder, der henligger i naturtilstand. Det er først og fremmest pil, som foretrækkes. Men også birk og røn. Der er dog et eksempel på, at den har fældet 25-årige ege, og et sted har den ringet en 80 centimeter tyk ædelgran. Men det er enkeltstående tilfælde. Derimod rører den ikke rød, pors og normalt heller ikke nåletræer.

De fleste naboer var dog generelt helst fri for den. Biologerne skriver i deres rapport, at naboerne er positive. Skovrideren i Klosterheden, Thomas Borup Svendsen, er ikke enig. Han siger, at et mindretal er glade, men at flertallet af naboer er irriterede, og nogle er rigtig sure. Der kommer i øjeblikket godt 40 klager over gener fra bæverne ind om året.

Halvstor eg fældet. Bæverens 4 kraftige fortænder gør et godt stykke arbejde. Spånene kan være op til 10 cm lange og 3 cm tykke. Den foretrækker træer under 10 cm, men har fældet birke på op til 55 cm. Et træ på 10 cm fældes på omkring en halv time. Mindre træer gnaves kun fra én side, større træer gnaves hele vejen rundt. Den er dog ikke så klog, at den kan bestemme fælderetningen.

Birk halvt fældet. Måske vil arbejdet blive færdiggjort senere.

En dæmning på tværs af en af Klosterhedens små tunneldale har skabt et nyt vandspejl.

Visse græsningsenge er således blevet uanvendelige. Ud over at det i praksis fratager lodsejeren brugsmuligheden på arealerne, kan det skabe problemer med enkeltbetalingsordningen, der kræver opretholdelse af en god dyrkningstilstand. Den højere vandstand i åerne kan betyde sandaflejringer i de nederste dele af markdrænene, hvilket kan gøre dem virkningsløse på lidt længere sigt.

Skovdyrkeren har talt med en nabo, som har stævnet Naturstyrelsen for ødelæggelserne på hans matrikel. Bæverne har således ødelagt et 15 år gammelt læhegn af fortrinsvis seljerøn og birk.

Bæveren har ingen jagttid, og som en såkaldt bilag 4-art er det heller ikke tilladt at ødelægge dens levesteder. Men i denne første periode efter udsætningen har Naturstyrelsen forpligtet sig til at gribe ind, hvor den laver skader hos lodsejerne. Når man får indberetninger om skader, rykker man ud med dags varsel. Enten for at indfange og flytte dyr, men som regel for at fjerne dæmninger. På Klosterheden bruger man et årsværk på dette arbejde. Men man udbetaler ikke kontante erstatninger for eventuelle ødelæggelser (vildterstatninger udbetales kun i forbindelse med kronvildt og ulv).

En utilfreds nabo, Find Krarup Andersen-Fruedahl, hos hvem bæverne har ødelagt en 15 år gammel beplantning langs med åen. Der er sendt en regning til Klosterheden på godt 50.000 kr. til reetablering, men ejeren har fået det svar, at staten principielt ikke yder markskadeerstatning for bæverskader. Ejers sagfører ser nu på sagen.

Det er usikkert, om denne indsats med at fjerne dæmninger hos private lodsejere vil fortsætte i fremtiden. Bæveren har nu opnået det, der kaldes "gunstig bevaringsstatus" i egnen omkring Klosterheden, og herefter vil man muligvis være tilbøjelig til at betragte den som en del af naturen, som lodsejerne må tåle. Man er netop ved at udarbejde en ny forvaltningsplan – og det bliver spændende at se, hvad den indeholder.

Det korte af det lange

Før udsætningen indhentede biologerne bag forvaltningsplanen de udenlandske erfaringer. De har vist sig at stemme meget godt med, hvad vi indtil nu har set herhjemme. Således skrev man tilbage i 1998: "De hyppigste konflikter opstår ved oversvømmelser og ved fouragering på landbrugsafgrøder og træer. Desuden rapporteres der om mindre problemer med oversvømmelse af veje og underminering af brinker, marker og vejdamninger. Næsten alle former for problemer med bæver registreres i en smal zone langs vandkanten, hvor de lokalt kan føre til meget synlige forandringer, men omkostningerne ved vildtskader forårsaget af bævere er beskedne."

Bæveren vandt

Så set fra Naturstyrelsens side har udsætningen af bævere været en vindersag. Bortset fra naboerne langs vandløbene, som jo er få (og magtesløse), så har man med bæverne fået en publikumssucces uden lige. Der er i de forgangne år på Klosterheden blevet afholdt cirka 1000 guidede bæverture med et deltagerantal på mere end 30.000 mennesker.

Og formodentlig kan vi i den kommende tid forvente en ny udsætning, nemlig på Borris skydeterræn (Omme Å). Successen i Danmark har formodentlig medvirket til, at den 8. internationale bæverkonference skal afholdes i Danmark i 2018. Et faktum er derfor, at bæveren må siges at have fået indfødsret og permanent opholdstilladelse, og at den fremover igen vil være en del af den danske natur.

Se i øvrigt facebook-siden "Bæver i Danmark".

(phi@skovdyrkerne, inkl. fotos)

Én dag tilbage

Hvis du fik at vide at du havde én dag tilbage, hvad ville du så gøre? Når de to berømte rappere Nik og Jay synger om det, ville de hæve lidt penge på firmakontoen, købe en bil med 24 tommer alufælg og køre ud mod vandet. Firmakonto eller ej, så ville min sidste dag ikke gå med at køre rundt i en bil, for det ville naturligvis være en dag på jagt. Men hvad kan man egentlig gøre jagtmæssigt på kun en enkelt dag?

Af konsulent og jæger Per Kauffmann (inkl. fotos)

En enkelt dag tilbage – hvad kan man nå? En dag på havet er i hvert fald en god afveksling for os landkrabber.

Hvis man slynger ordet "dagjagt" ud i en kreds af jægere, vil man se nogle blive stramme i betrækket. De tænker udsatte fugle, godser, direktører med bilringe om maven og partronkufferter i hånden, overdådige frokoster, drivere til at gøre det hårde arbejde og folk til at samle hylstre op. Og frem for alt en stor bunke tusindkronesedler der flyver ud af tegnebogen. Andre smiler og får julelys i øjnene. De tænker velflyvende fasaner, maleriske omgivelser, masser af krudtrøg, professionelt hundearbejde, jagthorn og solskin. De fleste jægere forbinder nemlig en dagjagt med jagt på fasaner, men egentligt er en dagjagt vel bare en dags jagt, uanset hvad vildtarten er, og der findes dagjagter på alle mulige vildtarter fra småvildt til kronvildt – både på land og til vands.

Dagjagt på hjortevildt

Markedet bugner af muligheder for at skyde både råvildt og større vildtarter med riffel, også i form af dagjagter, hvis altså man ikke lige har sit eget terræn. Naturstyrelsen har i mange år haft et voldsomt antal tilmeldinger til dagjagter på kronvildt. Der drives jagt på flere områder i Midtjylland, Vestjylland og Blåvandshuk. Jagterne udbydes til en pris på 4-6.000 kroner, og der kan

Naturstyrelsen afholder en del trykjakter på kronvildt.

skydes både kronvildt, råvildt og ræv uden trofæafgifter, ej heller for den allerstørste hjort. Tilmeldingen foregår på styrelsens hjemmeside, og der er normalt rift om pladserne. Enkelte jagter er anstand, men de fleste af jagterne afholdes som såkaldte stortryk med erfarne hundeførere med kortgående hunde. Ved at arrangere en decideret stortrykjagt i et større skovområde, kommer vildtet roligt forbi de spredt placerede riffelskytter, hvilket giver bedre mulighed for at afgive et velplaceret og kontrolleret skud. Jeg har deltaget flere gange med skiftende held, men kan kun anbefale jagten, hvis man ikke har kronvildt på sit eget areal. Også selv om der næsten er garanti for, at ikke alle får chance til kronvildt, for alene det at være på jagt med mulighed for at skyde kronvildt har en appel til alle riffeljægere.

Trofæ-dagjagt

Vil man gerne skyde en dansk trofæbærende kronhjort, har eksempelvis jagtbureauet Gamekeeper et mindre antal afskudshjorte til rådighed på et dansk gods. Der vil typisk være tale om 10-endere, som man vurderer skal bortskydes. Prisen for jagten er 2.900 kroner, hvortil kommer trofæafgift på 1.100 kroner per ende. Stadig på den frie vildtbane, er der også mulighed for at skyde dåhjort, eksempelvis på legendariske Romsø. På grund af den ro og fred der hersker på Romsø, opfører de mange dådyr på øen sig anderledes end på fastlandet, og der kan derfor pürsches hele dagen. Så ønsker du en helt almindelig fuldskuffel, kan det gøres på en enkelt dag med relativ stor sandsynlighed.

Snepper på opfløj

Skytten på Schackenborg Gods, Martin Petersen, har i en årrække udbudt en fantastisk sneppejagt i efterårs-månederne. Hvis du stiller med 2-3 venner på et dagsarrangement, garanterer han et stort antal opfløj – vel at mærke hvis du vælger at lade Martin bruge sine egne hunde. Tager du dine egne med, må du derimod selv tage ansvaret for om de kan finde og sætte troldfuglene. Fair nok, ikke? Et dagsarrangement for en lille gruppe jægere inkluderer en god frokost i jagtstuen. Det eneste problem med snepper er, at de skal jages, når de er der, hvilket betyder, at der ikke kan aftales en bestemt dag i forvejen, hvorfor det kræver lidt fleksibilitet i din kalender.

En go dag på æ hav

En af de billigste former for dagjagt er jagt på havet med en lejet båd og en erfaren skipper. Hvis man ønsker at komme på havjagt, er det eneste problem, at man normalt skal leje en hel båd med plads til 8-12 personer. Til gengæld er det rigtig billigt, helt ned til nogle få hundrede kroner per deltager hvis man kan fylde båden op. Selv ved 4 deltagere kan man stadig komme på jagt en hel dag for et rimeligt beløb. Og det bedste ved at være få deltagere på båden er, at man hver især får flere chancer, end hvis man er mange. På havet er det traditionelt dykænder og edderfugle, der skydes, men flere steder er der også chance for gæs. Riv en dag ud af kalenderen, og nyd den med gode venner på jagt på havet.

En dag på godset

Eller måske nærmere: en dag med det hele. Fuglejagt på de danske godser hører til blandt de mest traditionsrige oplevelser, man som jæger kan få. Mange godser holder nemlig fast i de gamle traditioner med arrangementer, der lægger vægt på at holde på formerne. For jægeren er det en relativt dyr jagtdag, idet alt bliver gjort for en bortset fra at skyde. Det betyder også, at man ankommer til stedet uden sin hund, men til gengæld med et stort antal patroner, og derefter kan koncentrere sig om at snakke med de øvrige jægere og skyde det antal fugle, der er bestilt. Det ligger derfor også i sagens natur, at der er tale om store parader med fortrinsvis fasaner og ænder, og at der er tale om jagt på udsatte fugle.

Jagtformen har i disse år en vis modstand, naturligvis først og fremmest fra de forskellige jagtskeptiske organisationer, der går kraftigt imod de udsatte fugle – men jagtformen møder også modstand i jægerkredse, idet nogle er bange for, at det skaber for meget modstand i befolkningen og derved risikerer at ødelægge jagtens sag som helhed. I både England og USA har man for længe siden erkendt, at der ikke er tale om rigtig jagt, og man kalder det derfor shooting i stedet.

Rough shooting – gammel vin på ny flaske

Rough shooting introduceres i disse år som en ny jagtform, men er vel reelt den mest almindelige jagtform

Fasaner på parade efter en dag på godsjagt.

gennem de sidste mange år. Der er tale om en jagt, hvor alt jagtbart vildt må skydes bortset fra visse restriktioner af forskellige årsager. Måske er fasanhønen fredet for at hjælpe bestanden, måske er råvildtet ikke med, fordi der allerede er skudt nok og så videre. Man deltager i jagten, ved selv at være med til at rejse vildtet – med eller uden hund. Der sættes måske nok lidt vildt ud, men hovedparten er vildt. I denne jagt kan alle former for skud forekomme, ikke blot spidsskud som er klapjagts kendetegn. Her får man lov at stå lidt for i den ene sår og til at gå igennem i den næste sår. Denne jagtform har et mindre antal deltagere og en hyggelig og uformel omgangstone. Der skydes både på opfløj og drevet vildt, afhængigt af situationen. Og så har denne jagt en artsrig parade.

Masser af muligheder

Der er oceaner af gode tilbud på internettet på en enkelt dags jagt. På internetportaler som for eksempel **netnatur.dk**, **jaegernesmagasin.dk** og **jagtformidling.dk** er der rigtig mange udbydere af alle mulige former for dagjagter. Der er hovedsageligt tale om private udbydere, endskønt der er godser og hovedgårde i mellem. Så hvis du gerne vil opleve en anden jagtform, et nyt terræn, en ny vildtart og derved en afveksling fra din normale jagt, er en dagjagt en glimrende ide. For ingen ved jo, hvor mange dage vi har tilbage...

Økologiske juletræer – ikke så nemt

Marken med 4-årige planter. Man ser, at beskyttelsen fra læhegnet betyder større højdevækst.

I fødevarerbranchen er begrebet økologi blevet et magtfuldt *brand*. Der er ikke mange børnefamilier i dette land, der ikke foretrækker fødevarer med det røde Ø-mærke. Og for tiden er der en rigtig god økonomi i produktion af flere økologiske produkter, blandt andet økologiske slagtesvin.

Så hvorfor ikke økologiske juletræer? Når nu Danmark er Europas vigtigste land for eksport af juletræer, og danske landmænd har verdensrekord i omstillingsparathed? Og når nu markedet er derude, hvad det utvivlsomt er?

De fleste juletræsdyrkere kender nok forklaringen: Det er ikke så nemt. *Skovdyrkeren* har besøgt et af vores medlemmer, der i Haderup i Midtjylland startede en produktion af økologiske juletræer op for 4 år siden.

Træerne etableres

Den 22 hektar store ejendom er ét af fire statsmandsbrug udstykket fra Haderup præstegård i 1954. Dorthe og Preben Ammitzbøll købte ejendommen i 1989. Som noget af det første blev der langs skellene plantet et kraftigt løvtræhegn med blandt andet eg og rødeg. Senere er der lavet et par hektar med lavskov via braklægningsordningen, hvor det plantede skulle stævnes hvert 10. år for at opretholde enkeltbetalingen. Det blev stævnet 2 gange, men får nu lov at gå op til skov.

Landbrugsjorden har i alle årene været drevet med traditionel planteavl, især rug og havre på den meget sandede jord, der på et tidspunkt blev omlagt til økologi. Den egentlige forretning på ejendommen var i en årrække avl af varmblodsheste.

Men Preben Ammitzbøll, der er maskiningeniør og arbejder med salg og udvikling af vindmøller, havde fra et ophold hos skovfoged og juletræsavlser Jørgen Mikkelsen ved Ålborg for mange år siden fået interessen for juletræsdyrkning. I 2012 plantede han den første hektar til – efter reolpløjning – og i 2014 det næste stykke.

Der er indtil videre slået omkring træerne med en smalbladet åmandsle. Men den vil muligvis blive erstattet af en Stihl batteridrevet buskrydder.

Den rækkevise slåning med skiveslåmaskinen (Kiba Alhambra med Honda motor) giver god motion. Men da denne kultur ikke er sat i forbandt, kan der kun slås i én retning, hvilket efterlader mere til leen.

Regler for dyrkning af økologiske juletræer

NaturErhvervstyrelsen har fastsat de danske regler for dyrkning af økologiske juletræer. Reglerne kan læses i "Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion" fra januar 2016 på styrelsens hjemmeside.

Hele ejendommen skal være økologisk drevet – med mindre man for eksempel dyrker juletræerne på en del af ejendommen, som er bortforpagtet til et selskab med sit eget CVR-nummer.

Der skal bruges økologiske planter. Da sådanne ikke er almindelige i handelen, skal de normalt bestilles i planteskolen et par år før, de skal bruges.

Det er ikke muligt at omlægge en eksisterende juletræsproduktion. Derimod kan man omlægge en eksisterende klippegrøntproduktion med en 3-årig omlægningsperiode.

Statistik: Ifølge NaturErhvervstyrelsen var der i 2015 i Danmark 18.774 hektar med juletræer og pyntegrønt på landbrugsjord. Heraf var kun 257 hektar økologiske, svarende til 1,4 %.

Renholdelsen er arbejdskrævende

På trods af reolpløjningen har renholdelsen været en udfordring, det vil sige ret tidkrævende. Den er foregået ved harvning det første år, men ellers slåning i rækkerne med maskine og med le ind omkring træerne.

Træerne i 2014 blev sat i forbandt, så maskinslåning også var muligt på tværs af rækkerne. Alle kulturer er plantet på 1,20 x 1,20 i en tynd udsæd af rug. Der er brugt henholdsvis 2/2 Ambrolaurii barrod og 0/2 Boller dækrod, begge med tilfredsstillende anslag.

Det er slået 3 gange i år, og der er styr på ukrudtet. Gødsningen er sket med produktet Biogrow – et 10-3-1 produkt baseret på kød- og benmel. Det er ikke økologisk, men der må gives 70 kg konventionel N pr. ha. Et alternativ havde været Binadan – også et organisk produkt. Træerne har en tilfredsstillende farve og en god tilvækst.

Vestjylland

Dorthe og Preben Ammitzbøll, Haderup

Medlem af
Skovdyrkerne

Preben Ammitzbøll, medlem af Skovdyrkerne Vestjylland siden 1990.

Ejendommen

22 hektar sandjordsejendom ved Haderup ejet af Dorthe og Preben Ammitzbøll.

Driftsformål

Fritidsejendom med en god balance mellem produktion og natur og med en positiv økonomi til supplerende indtægter fra arbejdet i byen.

Hvorfor er Skovdyrkerne vigtige for jer?

Vi har været medlemmer siden 1990. Skovdyrkerne er med i alle beslutninger vedrørende ejendommens læhegn, skovtilplantning og senest juletræerne. Vi ser Skovdyrkerne som en uvildig rådgiver.

Hvad bruger I Skovdyrkerne til?

Vi bruger Skovdyrkerne til rådgivning (skovfoged, nyhedsbrev, hjemmeside, Dyrkningsaktuelt, videoinstruktion), køb af planter, reolpløjning, flisning og salg af flis.

Hvad laver I selv?

Renholdelse og gødsning i juletræerne. Tynding i skov og læhegn.

Hvad betyder ejendommen for jer?

Det meste! Rammen om hele livet, når man ikke lige er på arbejdet.

Næste år skal der topreguleres i den ældste kultur. Det kan ske med Top-Stop tangen. Der er ikke konstateret problemer med skadedyr (lus eller galmider), men frostska-der har man ikke undgået i år på den flade midtjyske sandjord. Dog ikke katastrofale skader, men der vil være et arbejde med tilklipping.

Afsætningen er man ikke begyndt at tænke på, men den vil formodentlig ikke blive et problem, forudsat at kvaliteten nogenlunde lever op til almindelig standard.

Brat stop for produktion

Dagen før *Skovdyrkerens* besøg fik Dorthe og Preben Ammitzbøll besked om, at ejendommen skal eksproprie-res på grund af anlæg af en ny omfartsvej om Haderup.

En noget rystende besked for ejerne efter 27 års opbyg-ning af en ejendom med et fint restaureret stuehus, med udbygninger indrettet med hestebokse, med en perfekt beliggenhed som nabo til statsskoven med dens mulig-heder for ridning og med en relativ nystartet juletræs-produktion. Samt med masser af vildt i form af ager-høns, harer, krondyr og dåvildt. Det samme ønsker de ikke skal overgå nogen anden. En sådan beslutning kan ikke ankes.

(phi@skovdyrkerne.dk, inkl. fotos)

Verden er ikke bare juletræer. I tilknytning til skoven er lavet en lille sø, som holder vand hele året. I søen er plantet åkander.

Andre erfaringer med økologisk juletræsdrift

Johan Scheel, Rygård på Midsjælland

Sælger juletræer på ejendommens julemarked, og har derfor forsøgt sig med selv at lave økologiske træer – dog uden stor succes. Ukrudtet er et problem på den gode jord på Sjælland. Man brugte strigle og radrenser og efterfølgende får til afgræs-ning, men det var meget mere besværligt og mindre effektivt end kemisk renholdelse.

Erfaringen er, at det vil tage 3 år mere at producere et træ, og at et økologisk træ skal koste det dobbelte, hvilket ikke er realistisk i markedet. Johan Scheel mener, at konceptet er mere egnet til rødgran – og måske nobilis.

Han gør desuden opmærksom på, at den megen kørsel på arealerne i en økologisk produktion skaber problemer for de jordrugende fugle som viber og lærker – i modsætning til for eksempel sprøjtning med Roundup.

Johan W. Nielsen ved Holbæk på Sjælland

Er formodentlig den førende og den største producent af øko-logiske juletræer på Sjælland. Producerer omkring 5.000 træer på årsbasis, som dels sælges på egne studepladser i Danmark, dels går til eksport. Grossisten hævder at kunne aftage alt, hvad han kan producere.

Har håndteret ukrudtsproblemet ved udlægning af sort ukrudtsdug af plast, der skal kunne holde i 15 år. Ruller på 2,10 klarer to rækker. Mellem hver rulle en bane med bar jord. Ukrudtsdugen koster 2 kr./m². Den kan muligvis holde til to omdrifter, men vurderes vanskelig at tage bort efter brug. Du-gen forudsætter håndplantning.

Vil formodentlig fremover i stedet for at plante i ukrudtsdug holde mekanisk rent, når der kan renses i to retninger efter GPS-maskinplantning. Har gødet en del med gylle, men det in-deholder desværre normalt for lidt P og K. Har derfor suppleret med Binadan. Galmider har ikke været et problem – muligvis fordi der kommer færre galmider, når man ikke sprøjter mod lus. Lus har han haft, men det lusemiddel, som er godkendt til økologiske træer, synes han er for dyrt. Og det er gået uden.

Vil fremover gå over til *Abies bornmuelleriana* i stedet for nord-mannsgran, idet denne art, som ligner nordmannsgranen me-get, er relativt luseresistent. Til gengæld springer den lidt tidli-gere ud, og kan derfor kun anbefales på ganske frostfrie jorder, for eksempel tæt på havet.

Danske Juletræer sælger et 43-siders hæfte med titlen "Øko-logiske juletræer" (2004). Det er skrevet af forskere fra Køben-havns Universitet.

Alt i naturen følger en årsrytme. De fleste aktiviteter er derfor årstidsafhængige. Det bedste tidspunkt for selve udførelsen kan som regel fastlægges ganske nøje. Noget andet er den planlægning, der går forud. Her opsummeres de næste måneders vigtige gøremål.

Oktober og november måned i skoven...

- Det er plante- og skovningstid og ofte meget vådt, så pas på ikke at få lavet for mange skader på skovbunden.
- Hvor der ikke er hegn om kulturene skal der måske smøres med vildtafværgningsmiddel.
- Bøgen har smidt sine bog, en let harvning til at dække dem vil forbedre fremspiringen.
- Skovbryn og læhegn skal plejes ellers dør busklaget, og bundlæet forsvinder. Der kommer græs i de bagvedliggende produktionsbevoksninger. Der kan ofte køres på de tilstødende afhøstede marker.
- Skovningerne er begyndt, og med et `normalt-vådt` efterår, bør indsatsen på de lidt sværere jorde prioriteres.
- Manuel skovning af stort løvtræ kan man foretage næsten uanset vejret.
- Skovningsmaskinerne har et lavere marktryk og laver færre dybe hjulspor end udkørselsmaskinerne og terrængående flishuggere. I vådt føre bør flishugning i bevoksningerne og udkørsel udskydes. Fokusér på at hugge flis af det, der er kørt til læggepladserne. Fortsæt manuel skovning og maskinskovning.
- De sidste planter skal i jorden.
- Det sidste brænde køres hjem hurtigst muligt.

I juletræerne og klippegrøntet

- Bredsprøjtning med Roundup i nordmannsgrankulturer kan stadig være aktuelt grundet den forlængede vækstsæson. Skudmodning bør være afsluttet. Sprøjt ikke over salgsklare træer.
- Det er højsæson for klip af nobilis og nordmannsgran til løbende leverancer.

- Kundemærker kommer på de sidste juletræer og de sidste kontrakter laves.
- Planlægning af sæsonafvikling i juletræer.
- Sidste test af maskiner og grej til forestående juletræsæson, så det hele er driftssikkert.
- Fældning af juletræer i takt med leveringsterminer i hel november. Det er en fordel at lade træerne ligge og "gasse af" i et par dage inden de nettes og palleteres.
- Spænding om hvordan eftermarkedet for juletræer bliver.

I vildtet

- Jagten er for alvor i gang og vinteren nærmer sig. Vildtplejen foregår derfor i felten med riflen og foderspanden.
- For hjortevildtet gælder det om at sørge for en passende afskydning. Man kan med fordel lægge hovedvægten af afskydningen på dyr i yngre aldersklasser.
- I større skove bør dele af skoven holdes fri for jagt, så vildtet har steder med ro – gerne områder med vildtagte og tykninger. I områder med mange vildtskader kan man dog sørge for et højt jagttryk, og herved styre vildtets adfærd – til glæde for både skovejeren og vildtet.
- Fodring af hjortevildtet bør være i gang. Formentlig søger vildtet endnu ikke foderet så meget, men bliver det vinter, er det vigtigt, at vildtet er vænnet til. Skift ikke fodermiddel hen over vinteren. Husk, at hjortevildtet er drøvtyggere og har behov for struktur i foderet, så supplér med roer eller kraftfoder med stråfoder som hø eller wrap.

*Karsten Raae, Kenneth Klausen
og Asbjørn Hellesøe-Jensen.*